

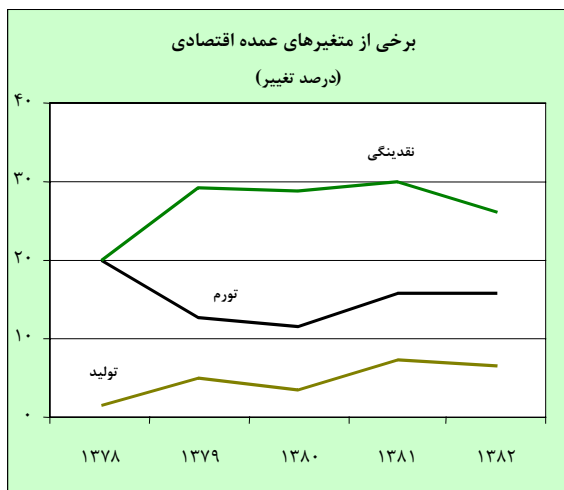
فصل چهاردهم

بانکداری و سیاستهای پولی و اعتباری

در سال چهارم از اجرای برنامه سوم توسعه، تلاش گردید تامین نقدینگی بخش های تولیدی و سرمایه گذاری به گونه ای صورت گیرد که اهداف نقدینگی و تورم منعکس در برنامه مخدوش نگردد. براین اساس اهداف رشد نقدینگی و نرخ تورم در قالب سیاستهای پولی مصوب در محدوده ارقام برنامه سوم توسعه به ترتیب ۱۴/۲ و ۱۴/۰ درصد تعیین گردید.

در سال ۱۳۸۲ مهمترین ابزار کنترل نقدینگی همچنان استفاده از ابزار اوراق مشارکت بانک مرکزی بود که در این راستا بانک مرکزی اقدام به جایگزینی اوراق عرضه شده قبلی نمود. لیکن علیرغم مجوز انتشار ۱۰۰۰۰ میلیارد ریال اوراق مشارکت جدید، بانک مرکزی بدلیل هزینه بالای این اوراق عملاً مبادرت به انتشار و عرضه اوراق جدید ننمود. بدین ترتیب مانده اوراق مشارکت بانک مرکزی در پایان سال ۱۳۸۲ به ۱۶۶۴۹/۷ میلیارد ریال رسید. نرخ سود علی الحساب اوراق مشارکت منتشر شده بانک مرکزی در سال مذکور برابر ۱۷ درصد در سال بود.

به موجب بند (ب) تبصره (۳) قانون بودجه سال ۱۳۸۲، بانک مرکزی مکلف شد کل اعتبارات و تسهیلات ریالی سیستم بانکی و نسبت اعتبارات و تسهیلات بلندمدت به کوتاه مدت و برنامه های اعتباری و تسهیلات نظام بانکی کشور را براساس میزان سپرده های جاری و سرمایه گذاری، پس از کسر تعهدات و سپرده های قانونی به نحوی تنظیم و اجرا نماید که اهداف رشد اقتصادی و مهار تورم

منظور در قانون برنامه سوم توسعه تحقق یابد. همچنین براساس بند (پ) این تبصره، افزایش مانده تسهیلات تکلیفی (تبصره ای) بانکها در سال ۱۳۸۲ با رعایت سایر تکالیف مصرح در برنامه های توسعه تا سقف ۳۶۰۰ میلیارد ریال مجاز اعلام گردید که نسبت به سال قبل ۶۰۰ میلیارد ریال کاهش داشت. از این افزایش در مانده تسهیلات، سهم بخش دولتی ۲۵ درصد و سهم بخش تعاونی و خصوصی ۷۵ درصد بود و مقرر گردید حداقل ۶۵ درصد سهم بخشهای تعاونی و خصوصی برای اعطای تسهیلات با اهداف اشتغال زایی در مناطق توسعه نیافته براساس شاخصهایی که با پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور و شورای عالی اشتغال به تصویب هیات وزیران

خواهد رسید، بین استانها توزیع شود. لازم به ذکر است بر مبنای ماده ۸۴ قانون برنامه سوم توسعه، مقرر گردیده است افزایش در مانده تسهیلات تکلیفی طی سالهای برنامه سوم به طور متوسط سالانه ده درصد نسبت به ارقام مصوب سال ۱۳۷۸ کاهش یابد.

بر اساس مصوبه شورای پول و اعتبار و تصویب هیات وزیران^(۱) بانکهای دولتی مجاز گردیدند به استناد بند (ب) تبصره (۳) قانون بودجه سال ۱۳۸۲ معادل ۳۵ درصد از افزایش در مانده تسهیلات بخش غیر دولتی را خارج از نسبتهای مربوط به سهم بخشها، تسهیلات اعطا نمایند. بر این اساس سهم بخشهای مختلف اقتصادی از افزایش در مانده تسهیلات اعطایی به بخش غیردولتی پس از کسر سهم مصارف آزاد، الزامات قانونی و تسهیلات از محل سپرده های قرض الحسنه برای رفع احتیاجات ضروری و اشتغال، به شرح جدول زیر می باشد:

در سال ۱۳۸۲ نرخهای سود مورد انتظار تسهیلات اعطایی بانکهای دولتی در بخشهای مختلف اقتصادی به شرح جدول زیر تغییر یافت:

نرخ سود مورد انتظار تسهیلات اعطایی بانکهای دولتی در بخشهای مختلف اقتصادی

۱۳۸۲		۱۳۸۱		
۱۳/۵	۱۳-۱۴			کشاورزی
۱۶	۱۵-۱۷			صنعت و معدن
۱۵	۱۴			صندوق پس انداز بانک مسکن
۱۸	۱۶-۱۸			مسکن (بدون سپرده گذاری)
حد اقل ۲۱	حد اقل ۲۲			بازرگانی، خدمات، متفرقه و ساختمان
۱۵ ^(۱)	۱۷			صادرات

۱- نرخ سود مورد انتظار تسهیلات برای بخش صادرات در ابتدای سال ۱۶ درصد تعیین شد، لیکن از مهر ماه ۱۳۸۲ مجدداً یک واحد درصد کاهش یافت.

سهم بخشهای مختلف اقتصادی از افزایش در مانده تسهیلات اعطایی بانکهای دولتی به بخش غیردولتی (مصوب)

۱۳۸۲		۱۳۸۱		
سهم ۶۵٪	سهم ۱۰۰٪	سهم ۶۵٪	سهم ۱۰۰٪	بخش اقتصادی
۲۵/۰	۲۵/۰			کشاورزی (۱)
۱۷/۶	۳۳/۰			صنعت و معدن
۱۰/۷	۲۰/۰			مسکن
۴/۵	۸/۵			ساختمان
۵/۱	۹/۵			صادرات
۲/۱	۴/۰			بازرگانی داخلی، خدمات و متفرقه
۳۵/۰	۰			مصارف آزاد
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰			کل

۱- سهم بخش کشاورزی بر اساس مصوبه قانون برنامه سوم تعیین گردیده است.

عملکرد سیستم بانکی^(۲)

در سال ۱۳۸۲ داراییها و بدهیهای سیستم بانکی با رشدی معادل ۲۸/۵ درصد به رقم ۱۳۵۰۲۳۹/۳ میلیارد ریال رسید. بدهی بخش غیر دولتی با رشدی معادل ۳۹/۱ درصد، مهمترین عامل افزایش داراییها بود و در سمت بدهیهای سیستم بانکی، رشد سایر بدهیها به میزان ۳۰/۲ درصد عامل اصلی افزایش بوده است. طی دوره مورد بررسی خالص داراییهای خارجی سیستم بانکی با افزایشی معادل ۱۲۱۴/۹ میلیارد ریال به رقم ۶۲۲۴۹/۷ میلیارد ریال رسید.

اقدام عمده داراییها و بدهیهای سیستم بانکی (۱)

(میلیارد ریال)

درصد تغییر		مانده در پایان سال			
۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	
۲۸/۵	۶۵/۹	۱۳۵۰۲۳۹/۳	۱۰۵۰۶۸۶/۷	۶۳۳۱۸۶/۷	داراییها
۲۴/۵	۴۳/۱/۷	۲۹۴۰۰۹/۱	۲۳۶۰۷۳/۷	۴۴۳۹۷/۹	داراییهای خارجی
۲۲/۰	۴۵۲/۸	۲۱۴۴۹۸/۳	۱۷۵۸۵۴/۷	۳۱۸۰۹/۵	بانک مرکزی
۳۱/۸	۳۷۷/۹	۷۹۱۲۶/۶	۶۰۰۳۸/۹	۱۲۵۶۴/۳	بانکهای دولتی
۱۱۳/۳	⊖	۳۸۴/۲	۱۸۰/۱	۲۴/۱	بانکهای غیردولتی و موسسات اعتباری غیربانکی (۲)
۷/۶	۴۸/۹	۲۲۱۹۰۰/۶	۲۰۶۲۱۶/۹	۱۳۸۴۵۷/۲	بدهی بخش دولتی
۳۹/۱	۳۴/۹	۴۵۴۷۹۹/۸	۳۲۷۰۷۲/۹	۲۴۲۵۴۲/۶	بدهی بخش غیردولتی
۳۴/۹	۳۵/۴	۳۷۹۵۲۹/۸	۲۸۱۳۲۳/۲	۲۰۷۷۸۹/۰	سایر
۲۸/۵	۶۵/۹	۱۳۵۰۲۳۹/۳	۱۰۵۰۶۸۶/۷	۶۳۳۱۸۶/۷	بدهیها
۲۶/۱	۳۰/۱	۵۲۶۵۹۶/۴	۴۱۷۵۲۴/۰	۳۲۰۹۵۷/۳	نقدینگی
۲۳/۵	۸۲/۶	۸۵۵۸۳/۱	۶۹۳۲۱/۱	۳۷۹۶۹/۷	سپرده ها و وجوه بخش دولتی
۳۲/۴	۴۱۰/۰	۲۳۱۷۵۹/۴	۱۷۵۰۳۸/۹	۳۴۳۲۲/۸	بدهیهای ارزی
۲/۱	۳۷۰/۷	۹۶۴۵۵/۷	۹۴۴۶۷/۲	۲۰۰۶۸/۷	بانک مرکزی
۶۶/۵	۴۶۴/۸	۱۳۳۹۹۱/۸	۸۰۴۶۳/۷	۱۴۲۴۷/۰	بانکهای دولتی
⊖	⊖	۱۳۱۱/۹	۱۰۸/۰	۷/۱	بانکهای غیردولتی و موسسات اعتباری غیربانکی (۲)
۳۰/۲	۶۲/۰	۵۰۶۳۰۰/۴	۳۸۸۸۰۲/۷	۲۳۹۹۳۶/۹	سایر (۳)

۱- ارقام سیستم بانکی از فروردین ۱۳۸۱ بر اساس یکسان سازی نرخ ارز مورد تجدید ارزیابی قرار گرفته است.

۲- از شهریور ۱۳۸۱ شامل بانکهای خصوصی کارآفرین، سامان اقتصاد، اقتصاد نوین، پارسیان و موسسه اعتباری غیر بانکی توسعه می باشد.

۳- شامل حساب سرمایه سیستم بانکی، پیش پرداخت اعتبارات اسنادی بخش دولتی و ودیعه ثبت سفارش کالاهای بخش غیر دولتی نیز می باشد.

۱- مصوبه شماره ۱۱۳۶۳/ت/۲۸۸۰۷ هـ مورخ ۱۳۸۲/۴/۱ هیات وزیران

۲- در این فصل «سیستم بانکی»، شامل بانک مرکزی و بانکهای تجاری و تخصصی دولتی، بانکهای غیردولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی می باشد.

سیستم بانکی و بخش خارجی

در سال ۱۳۸۲ خالص داراییهای خارجی سیستم بانکی از رشدی معادل ۲/۰ درصد برخوردار گردید. این میزان تغییر در نتیجه ۳۶۶۵۵/۱ میلیارد ریال افزایش در خالص داراییهای خارجی بانک مرکزی و ۳۵۴۴۰/۲ میلیارد ریال کاهش در خالص داراییهای خارجی بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی بوده است. مهمترین عامل رشد خالص داراییهای خارجی بانک مرکزی، افزایش در موجودی ارز بانک مرکزی ناشی از خرید ارز دولت به منظور تامین منابع ریالی بودجه بوده است.

سیستم بانکی و بخش دولتی

تغییر در خالص مانده بدهی بخش دولتی به سیستم بانکی

(میلیارد ریال)

۱۳۸۲	۱۳۸۱	
-۵۷۸/۳	۳۶۴۰۸/۳	بخش دولتی
-۲۰۹۶/۰	۳۱۸۴۷/۹	بانک مرکزی (۱)
۲۱۵۷/۵	۳۱۸۷/۳	بانکهای تجاری و تخصصی بانکهای غیردولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی
-۶۳۹/۸	۱۳۷۳/۱	دولت
-۴۶۷/۷	۲۶۵۹۴/۴	بانک مرکزی (۲)
۶۵۶/۲	۳۰۸۱۷/۷	بانکهای تجاری و تخصصی بانکهای غیردولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی (۳)
-۴۸۴/۳	-۵۵۹۶/۲	شرکتها و موسسات دولتی
-۶۳۹/۶	۱۳۷۲/۹	بانک مرکزی
-۱۱۰/۶	۹۸۱۳/۹	بانکهای تجاری و تخصصی (۴)
-۲۷۵۲/۲	۱۰۳۰/۲	بانکهای غیردولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی
۲۶۴۱/۸	۸۷۸۳/۵	
-۰/۲	۰/۲	

در سال ۱۳۸۲ خالص بدهی بخش دولتی به سیستم بانکی با ۵۷۸/۳ میلیارد ریال کاهش به ۱۳۳۳۱۷/۵ میلیارد ریال رسید. طی دوره مورد بررسی بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی ۳/۴ درصد افزایش یافت که این افزایش ناشی از ۴/۹ درصد افزایش در بدهی دولت و ۵/۳ درصد کاهش در بدهی شرکتها و موسسات دولتی بوده است.

از کل بدهی دولت به بانک مرکزی ۲۹/۷ درصد معادل ۳۴۷۵۵/۴ میلیارد ریال مربوط به کسری حساب ذخیره تعهدات ارزی می باشد که در مقایسه با سال قبل با افزایشی معادل ۳۶۵۲/۷ میلیارد ریال روبرو بوده است. درخصوص علت این افزایش لازم به توضیح است که با اتمام اعتبار آیین نامه مصوب هیات وزیران در مورد مابهالتفاوتهای معاف ناشی از یکسان سازی نرخ ارز در سال ۱۳۷۲، در پایان سال

- ۱- برای خالص کردن، پیش پرداخت اعتبارات اسنادی بخش دولتی از بدهی بخش دولتی کسر نگردیده است.
- ۲- شامل کسری حساب ذخیره تعهدات ارزی می باشد.
- ۳- صرفاً شامل موجودی اوراق مشارکت بخش دولتی می باشد.
- ۴- شامل بدهی بابت مابهالتفاوت نرخ ارز می باشد.

۱۳۸۱ هیچگونه برداشتی از حساب مربوطه بابت پروندههای مشمول معافیت صورت نگرفت؛ لیکن در سال ۱۳۸۲ مجدداً آیین نامه فوق الذکر به تصویب رسید و براساس آن برداشت از حساب مزبور صورت پذیرفت که این امر منجر به افزایش در کسری حساب ذخیره تعهدات ارزی گردید. سپردههای بخش دولتی نزد بانک مرکزی نیز طی این دوره ۱۲/۸ درصد افزایش یافت که در نتیجه ۱۰/۵ درصد رشد در سپردههای دولت و ۳۲/۳ درصد رشد در سپرده های شرکتها و موسسات دولتی بوده است.

در سال مورد بررسی بدهی دولت به بانکها و موسسات اعتباری غیربانکی با ۴۹/۵ درصد رشد به ۲۵۸۸۹/۳ میلیارد ریال رسید که ۳۱۲۱/۱ میلیارد ریال از این افزایش مربوط به مطالبات از دولت بابت افزایش سود سالهای آینده به تعهد دولت به مبلغ ۲۶۱۶/۰ میلیارد ریال می باشد. بخش دیگری از آن (معادل ۵۴۵۰/۰ میلیارد ریال) ناشی از افزایش در موجودی اوراق مشارکت بخش دولتی^(۱) بوده است. شایان ذکر است طبق قانون، بانکها موظف به بازخرید اوراق مشارکت بخش دولتی قبل از سررسید و به هنگام مراجعه دارندگان آن می باشند.

در این سال بخشی از منابع شبکه بانکی کشور به اعطای تسهیلات در قالب تبصره های قانون بودجه اختصاص یافت.

۱- شامل اوراق مشارکت بانک مرکزی نیز می باشد.

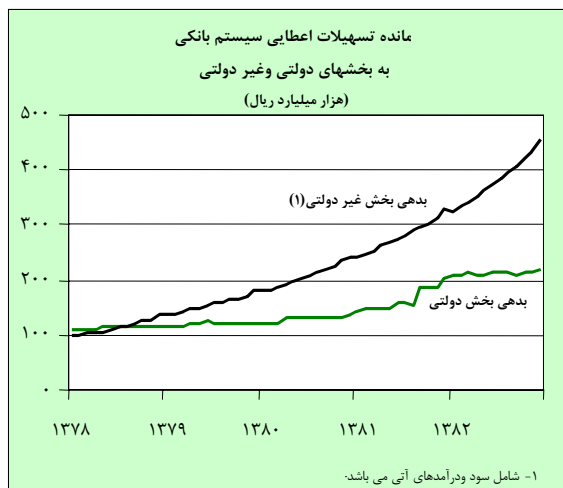
تسهیلات تکلیفی بانکها براساس آیین نامه اجرایی تبصره ۳ قانون بودجه سال ۱۳۸۲

(میلیارد ریال)

تغییر در مانده			موضوع فعالیت
عملکرد	مصوب	سقف بودجه	
۱۱۵	۱۱۵	۲۲۵	الف- تسهیلات با اهداف اجتماعی و فرهنگی
۳۰	۳۰	۳۰	قرض الحسنه ازدواج
.	.	۱۰۰	قرض الحسنه کمک هزینه تحصیلی به دانشجویان
.	.	.	تامین کالاهای اساسی
.	.	۵	واگذاری سهام به ایثارگران
۸۵	۸۵	۹۰	رفع حوائج یازنشتگان
.	.	.	تکمیل خوابگاههای دانشجویی
۷۵۴	۸۸۰	۲۰۷۰	ب- تسهیلات با اهداف اشتغالزایی
۳۵۷	۴۳۲	۱۰۳۰	استانی
۶۷	۶۷	۲۵۰	اعتبار متمرکز
.	.	۱۰۰	ملی - موضوع بند (پ) تبصره ۳
.	.	۳۰	اجرای طرح تولید نان صنعتی حجیم ارزان قیمت
۲۹۹	۳۲۶	۴۴۰	حوادث غیر مترقبه
۳۱	۵۵	۲۲۰	بهبودی و نوسازی اماکن دامی
۸۱	۸۱	۸۸	ج- تسهیلات با اهداف ارائه خدمات تنظیم بازار
۸۱	۸۱	۸۸	اجرای بند (ر) تبصره ۳
۴۰۶	۴۰۹	۱۲۱۷	د- تسهیلات با اهداف تولیدی و زیربنایی
۳۰۶	۳۰۶	۸۱۰	طرحهای زیربنایی دولتی
۱۴	۱۶	۶۵	توسعه فضاهای آموزشی، فرهنگی
۶۹	۷۰	۲۶۷	طرحهای تولیدی و خدماتی و زیر بنایی حائز اولویت و ارتقاء کیفیت
۱۷	۱۷	۷۵	لوله کشی گاز و فاضلاب داخل منازل
۱۳۵۶	۱۴۸۵	۳۶۰۰	جمع
۳۹۱	۳۹۱	۹۰۰	دولتی
۹۶۵	۱۰۹۴	۲۷۰۰	غیردولتی

بانکها و بخش غیردولتی

بررسی عملکرد اعتباری بانکها در سال ۱۳۸۲ بیانگر افزایش تسهیلات اعطایی^(۱) بانکها به بخش غیردولتی بدون احتساب سود و درآمد سالهای آتی به میزان ۱۱۰۶۴۵/۷ میلیارد ریال (۳۹/۹ درصد) می باشد. شایان ذکر است بدهی بخش غیر دولتی به بانکها بابت مابه التفاوت نرخ ارز در دوره مورد بررسی به میزان ۸۲۳/۲ میلیارد ریال کاهش یافت. در این سال سهم تسهیلات اعطایی بانکها به بخش غیردولتی معادل ۸۳/۸ درصد از کل تسهیلات اعطایی آنها بوده است که بیانگر سهم قابل ملاحظه این بخش می باشد^(۲). بخشی از این تسهیلات در قالب تسهیلات تکلیفی اعطا شده

است. براساس آیین نامه اجرایی تبصره (۳)، میزان مصوب تغییر در مانده تسهیلات تکلیفی بانکها به بخش غیر دولتی ۱۰۹۴ میلیارد ریال و عملکرد آن در این سال ۹۶۵ میلیارد ریال بوده است.

در سال مورد بررسی مانده تسهیلات اعطایی بانکهای تجاری و تخصصی دولتی به بخش غیردولتی بدون احتساب سود و درآمد سالهای آتی به ترتیب معادل ۴۰/۷ و ۲۶/۱ درصد افزایش یافت. در این سال مانده تسهیلات اعطایی بانکهای غیردولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی با رشد چشمگیری معادل ۲۷۵/۳ به ۱۲۷۳۵/۹ میلیارد ریال رسید. براین اساس سهم بانکهای غیردولتی و موسسات اعتباری

۱- تسهیلات اعطایی شامل جاری و غیر جاری (مانند مطالبات سررسید گذشته و معوق) می باشد.

۲- تسهیلات اعطایی به بخشهای دولتی و غیر دولتی بدون سود و درآمد سالهای آتی می باشد.

غیربانکی از کل تسهیلات اعطایی بانکها به بخش غیردولتی از رشد قابل ملاحظه‌ای برخوردار گردیده و از ۱/۲ درصد در پایان سال ۱۳۸۱ به ۳/۳ درصد در پایان سال ۱۳۸۲ افزایش یافت.

تسهیلات اعطایی بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی به بخش غیردولتی (۱)

(میلیارد ریال)

سهام (درصد)	درصد تغییر		مانده در پایان سال				
	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰		
۷۳/۷	۷۳/۳	۴۰/۷	۳۷/۰	۲۸۶۳۳۹/۰	۲۰۳۵۰۵/۱	۱۴۸۵۳۸/۵	بانکهای تجاری
۲۳/۰	۲۵/۵	۲۶/۱	۳۰/۲	۸۹۱۴۸/۸	۷۰۶۷۹/۳	۵۴۲۹۴/۸	بانکهای تخصصی بانکهای غیردولتی و موسسات اعتباری غیربانکی
۳/۳	۱/۲	۲۷۵/۳	۲۵۳/۹	۱۲۷۳۵/۹	۳۳۹۳/۶	۹۵۸/۹	
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۳۹/۹	۳۶/۲	۳۸۸۲۲۳/۷	۲۷۷۵۷۸/۰	۲۰۳۷۹۲/۲	کل بانکها

۱- بدون سود و درآمد سالهای آتی می باشد.

طی سال ۱۳۸۲ با توجه به مصوبه هیات وزیران مبنی بر آزاد سازی ۳۵ درصد از منابع بانکی، تسهیلات اعطایی بانکهای دولتی به بخش غیردولتی به گونه‌ای توزیع گردید که بخشهای صنعت و معدن، ساختمان و مسکن و بازرگانی داخلی، خدمات و متفرقه در محدوده میزان مصوب بوده و بخشی از مصارف آزاد بانکها را نیز به خود اختصاص داده‌اند؛ لیکن سایر بخشها کمتر از میزان مصوب تسهیلات دریافت نموده‌اند.

سهم بخشهای اقتصادی از افزایش در مانده تسهیلات اعطایی بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی به بخش غیردولتی (۱)

(درصد)

۱۳۸۲				۱۳۸۱				عملکرد
عملکرد		مصوب		عملکرد		مصوب		
بانکهای غیردولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی	بانکهای دولتی	%۱۰۰	%۶۵	بانکهای غیردولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی	بانکهای دولتی	%۱۰۰	%۷۵	
۰/۰	۱۶/۳	۲۵/۰	۲۵/۰	۰/۰	۲۱/۸	۱۸/۸	۲۵/۰	کشاورزی
۳۰/۱	۳۹/۶	۱۷/۶	۳۳/۰	۴۴/۰	۳۸/۰	۲۴/۷	۳۳/۰	صنعت و معدن
۴۱/۶	۲۰/۰	۱۵/۲	۲۸/۵	۳۳/۰	۲۹/۲	۲۱/۴	۲۸/۵	ساختمان و مسکن
۰	۲/۲	۵/۱	۹/۵	۰/۱	-۳/۷	۷/۱	۹/۵	صادرات
۲۸/۳	۲۱/۹	۲/۱	۴/۰	۲۲/۹	۱۴/۷	۳/۰	۴/۰	بازرگانی داخلی، خدمات و متفرقه (۲)
		۳۵/۰				۲۵/۰		مصارف آزاد
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	جمع

۱- بدون سود و درآمد سالهای آتی می باشد. سهمهای مصوب ناظر بر عملکرد بانکهای تجاری و تخصصی بوده و بانکهای غیردولتی و موسسات اعتباری را شامل نمی شود.
۲- شامل افزایش در مانده تسهیلات قرض الحسنه اعطایی به بخش غیردولتی نمی باشد.

در سال مورد بررسی، مطالبات سررسید گذشته و معوق بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی از بخش غیر دولتی نسبت به سال قبل ۲۹/۷ درصد افزایش یافت که در مقایسه با سال قبل رشد کمتری را نشان می دهد. این در حالی است که این متغیر در بانکهای تجاری ۴۵/۶ درصد افزایش، در بانکهای تخصصی ۰/۶ درصد کاهش و در بانکهای غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی ۲۵۰/۰ درصد افزایش داشته است. سهم مطالبات سررسید گذشته و معوق بخش غیردولتی در کل مطالبات بانکها از این بخش نیز ۵/۸ درصد می باشد که نسبت به سال قبل کاهش نشان می دهد. علت رشد بالای مطالبات سررسید گذشته و معوق بانکهای غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی از بخش غیر دولتی، رشد بالای تسهیلات اعطایی آنها به بخش غیردولتی می باشد به طوری که علیرغم رشد بالای مطالبات معوق و سررسید گذشته، سهم این مطالبات از کل مطالبات بانکهای غیردولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی از بخش غیر دولتی با کاهش روبه رو شده است.

مطالبات سررسید گذشته و معوق بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی از بخش غیر دولتی

(درصد)

سهم در کل مطالبات از بخش غیردولتی (پایان سال)			درصد تغییر			
۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	
۵/۸	۵/۶	۵/۱	۴۵/۶	۴۸/۸	۴۲/۸	بانکهای تجاری
۶/۴	۷/۹	۹/۱	-۰/۶	۱۱/۱	۵۹/۴	بانکهای تخصصی
۱/۶	۲/۰	۱/۹	۲۵۰/۰	۲۸۱/۰	۲۵۰/۰	بانکهای غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی
۵/۸	۶/۲	۶/۳	۲۹/۷	۳۲/۸	۴۹/۷	کل بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی

بررسی ترکیب مانده تسهیلات اعطایی بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی در قالب عقود اسلامی در سال ۱۳۸۲ نشان می‌دهد که بخش عمده این تسهیلات به میزان ۵۲/۸ درصد، در قالب فروش اقساطی اعطا شده است. کاهش حدوداً ۱۰ واحد درصدی در سهم فروش اقساطی ناشی از آن است که تا قبل از سال ۱۳۸۲ بدلیل نبود اطلاعات تفکیکی آمار مربوط به تسهیلات اعطایی مسکن بطور یکجا در سر فصل فروش اقساطی طبقه بندی می‌گردید لیکن از اسفند ماه ۱۳۸۲ تسهیلات این بخش در قالب قراردادهای مربوطه (فروش اقساطی، مشارکت مدنی، اجاره به شرط تملیک، جعاله و قرض الحسنه) طبقه بندی گردیده اند.

ترکیب مانده تسهیلات اعطایی بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی به بخش غیردولتی (۱)

(درصد)

بانکها و موسسات اعتباری غیربانکی		بانکهای غیردولتی و موسسات اعتباری غیربانکی		بانکهای تخصصی		بانکهای تجاری		
۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۱	
۵۲/۸	۶۲/۷	۲۹/۷	۳۸/۱	۶۵/۵	۷۳/۴	۴۹/۵	۵۸/۷	فروش اقساطی
۶/۲	۵/۷	۴/۹	۵/۷	۲/۹	۲/۷	۷/۵	۶/۹	مضاربه
۱۰/۹	۶/۴	۳/۸	۴/۸	۱۰/۹	۵/۸	۱۱/۳	۶/۷	مشارکت مدنی
۶/۰	۷/۲	۰/۱	۰/۲	۳/۰	۳/۰	۷/۴	۹/۰	قرض الحسنه
۲/۷	۱/۱	۳۸/۳	۱۲/۵	۲/۷	۱/۶	۰/۸	۰/۶	اجاره بشرط تملیک
۶/۱	۶/۷	۴/۷	۹/۶	۳/۹	۳/۷	۷/۰	۷/۹	معاملات سلف
۱/۶	۱/۳	۲/۰	۳/۴	۲/۵	۱/۴	۱/۳	۱/۲	مشارکت حقوقی
۰/۹	۰/۸	۱/۲	۰/۳	۱/۰	۰/۲	۰/۸	۱/۱	سرمایه گذاری مستقیم
۶/۴	۱/۴	۱۲/۹	۲۱/۲	۰/۸	۰	۸/۱	۱/۷	جعاله
۶/۴	۶/۷	۲/۴	۴/۲	۶/۸	۸/۲	۶/۳	۶/۲	سایر (۲)
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	جمع

۱- شامل سود و درآمد سالهای آتی می باشد.

۲- شامل آمار خرید دین و مطالبات سررسید گذشته و معوق و اموال موضوع معاملات می باشد.

نقدینگی

در سال ۱۳۸۲ نقدینگی در نتیجه افزایش پایه پولی و ضریب فزاینده نقدینگی از رشدی معادل ۲۶/۱ درصد برخوردار گردید و به رقم ۵۲۶۵۹۶۷۴ میلیارد ریال رسید که در مقایسه با رشد نقدینگی در سال گذشته (۳۰/۱ درصد) کاهش نشان می‌دهد. در این سال پایه پولی عمدتاً در اثر افزایش خالص داراییهای خارجی بانک مرکزی ۱۱/۵ درصد رشد داشت که نسبت به رشد سال گذشته کاهش نشان می‌دهد؛ لیکن ضریب فزاینده نقدینگی با افزایش رشد نسبت به سال قبل از رشدی معادل ۱۳/۱ درصد برخوردار گردیده و به ۳/۹۴۷ رسید.

نقدینگی برحسب عوامل تعیین کننده آن (۱)

درصد تغییر		مانده در پایان سال			
۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	
۱۱/۵	۲۳/۱	۱۳۳۴۲۴/۳	۱۱۹۶۱۵/۹	۹۷۱۸۴/۸	پایه پولی (میلیارد ریال)
۱۳/۱	۵/۷	۳/۹۴۷	۳/۴۹۱	۳/۳۰۳	ضریب فزاینده نقدینگی
۲۶/۱	۳۰/۱	۵۲۶۵۹۶/۴	۴۱۷۵۲۴/۰	۳۲۰۹۵۷/۳	نقدینگی (میلیارد ریال)

۱- شامل آمار موسسات اعتباری غیربانکی نیز می باشد.

سهام عوامل موثر در رشد نقدینگی

(درصد)

۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	
			بدهی بخش غیردولتی به بانکها و موسسات
۲۶/۵	۲۳/۰	۲۱/۰	اعتباری غیر بانکی ^(۱)
-۰/۸	۱۱/۹	۵/۸	خالص بدهی بخش دولتی به سیستم بانکی
-۰/۱	۸/۳	-۰/۵	دولت
-۰/۷	۳/۱	۶/۳	شرکتها و موسسات دولتی ^(۱)
			کسر می شود:
۰	-۰/۵	۰	پیش پرداخت اعتبارات اسنادی بخش دولتی
۰/۳	۱۵/۹	۱/۸	خالص داراییهای خارجی سیستم بانکی
۰/۱	-۲۰/۷	۰/۲	خالص سایر
۲۶/۱	۳۰/۱	۲۸/۸	نقدینگی

۱- بدون سود و درآمد سالهای آتی می باشد.

بررسی عوامل موثر بر رشد نقدینگی در سال

۱۳۸۲ نشان دهنده سهم بالای مطالبات از بخش غیردولتی (۲۶/۵ واحد درصد) در رشد نقدینگی است. خالص داراییهای خارجی سیستم بانکی طی این دوره اثر مثبتی معادل ۰/۳ واحد درصد در رشد نقدینگی داشت. در بین عوامل تشکیل دهنده خالص داراییهای داخلی نیز خالص مطالبات از بخش دولتی سهمی کاهنده معادل ۰/۸ واحد درصد و خالص سایر عوامل سهمی فزاینده معادل ۰/۱ واحد درصد در رشد نقدینگی داشته است. شایان ذکر است که در اسفند ماه سال ۱۳۸۲ پیش فروش تلفن همراه توسط شرکت مخابرات، در

کاهش رشد نقدینگی تاثیر داشته است. توضیح اینکه شرکت مخابرات ایران با هدف تامین نیاز متقاضیان تلفن همراه در اسفند ماه سال ۱۳۸۲ اقدام به ثبت نام نمود و در مجموع ۲۶۶۴۰ میلیارد ریال جمع آوری شد. از این میزان، حدود ۱۵۲۶۱ میلیارد ریال در حسابهای دولتی متمرکز گردید. با توجه به اینکه در تعریف نقدینگی، سپردههای دولتی جزو نقدینگی محسوب نمی گردد لذا خروج این سهم از منابع، منجر به کاهش رشد نقدینگی به میزان ۳/۷ واحد درصد گردید. به عبارت دیگر در صورت عدم تحقق پیش فروش مذکور، رشد نقدینگی به ۲۹/۷ درصد بالغ می گردید.

پایه پولی

در سال ۱۳۸۲ مهمترین عامل افزایش پایه پولی خالص داراییهای خارجی بانک مرکزی با سهمی معادل ۳۰/۶ واحد درصد بوده است. از طرف دیگر کاهش خالص سایر عوامل معادل ۲۰/۶ واحد درصد بیشترین سهم را در کاهش پایه پولی داشته است. علت عمده کاهش خالص سایر عوامل، افزایش ذخیره تسعیر داراییها و بدهیهای ارزی^(۱) بانک مرکزی بوده است. قابل ذکر است که در دوره مورد بررسی داراییهای خارجی بانک مرکزی عمدتاً "بدلیل خرید ارز از دولت برای تامین منابع ریالی بودجه و عدم فروش کامل آن در بازار، افزایش یافت و از سوی دیگر بدهیهای خارجی بانک مرکزی ۱۹۸۸/۵ میلیارد ریال افزایش یافت. در سال مورد بررسی پایه پولی از رشدی معادل ۱۱/۵ درصد برخوردار گردیده و به رقم ۱۳۳۴۲۴/۳ میلیارد ریال رسید.

پایه پولی و اجزای آن

(میلیارد ریال)

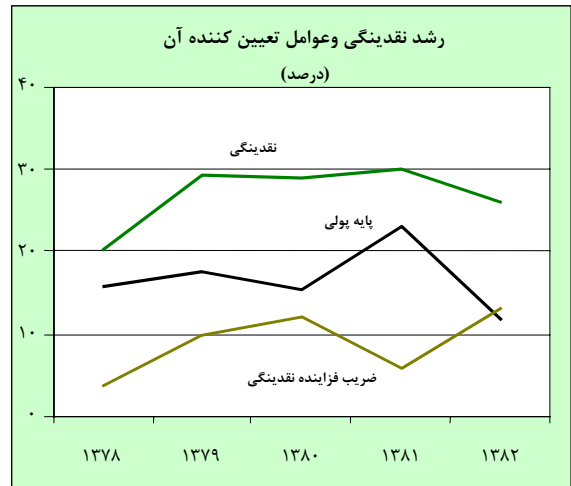
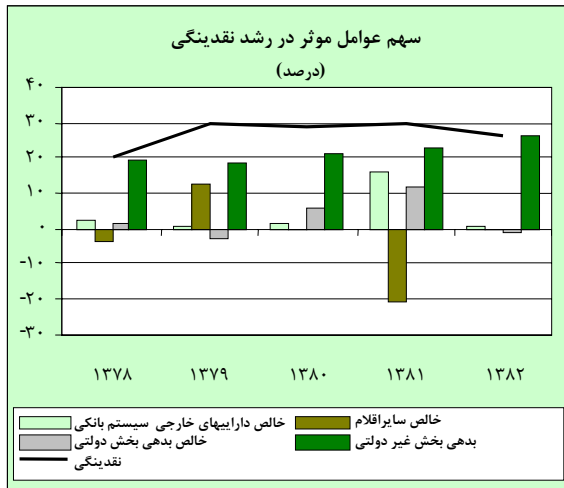
درصد تغییر	مانده در پایان سال				
	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰		
۱۱/۵	۲۳/۱	۱۳۳۴۲۴/۳	۱۱۹۶۱۵/۹	۹۷۱۸۴/۸	پایه پولی
۴۵/۰	□	۱۱۸۰۴۲/۶	۸۱۳۸۷/۵	۱۱۷۴۰/۸	خالص داراییهای خارجی بانک مرکزی
-۲/۶	۶۶/۰	۷۷۹۷۷/۳	۸۰۰۷۳/۳	۴۸۲۲۵/۴	خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی
۱۶/۲	۱۰۱/۳	۲۸۲۵۵/۶	۲۴۳۰۸/۴	۱۲۰۷۶/۷	مطالبات بانک مرکزی از بانکها
θ	θ	-۹۰۸۵۱/۲	-۶۶۱۵۳/۳	۲۵۱۴۱/۹	خالص سایر اقلام

۱- طبق تعریف از این حساب برای ثبت خالص افزایش داراییها و بدهیهای ارزی در اثر تغییر نرخ ارز استفاده می شود.

سهام عوامل موثر در رشد پایه پولی (درصد)

۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	
۱۱/۵	۲۳/۱	۱۵/۲	پایه پولی
۳۰/۶	۷۱/۷	۴/۹	خالص داراییهای خارجی بانک مرکزی
-۱/۸	۳۲/۸	۸/۲	خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی
۳/۳	۱۲/۶	-۱۳/۶	مطالبات بانک مرکزی از بانکها
-۲۰/۶	-۹۳/۹	۱۵/۷	خالص سایر اقلام

که علت عمده آن افزایش سپرده های دیداری ادارات دولتی به ارز بوده است. مجموع این عوامل منجر به افزایش در خالص داراییهای خارجی بانک مرکزی گردید. طی این دوره مطالبات بانک مرکزی از بانکها سهمی معادل ۳/۳ واحد درصد در رشد پایه پولی داشته است.

ضریب فزاینده نقدینگی

در سال مورد بررسی ضریب فزاینده نقدینگی با رشدی معادل ۱۳/۱ درصد به ۳/۹۴۷ رسید که این رشد در مقایسه با سال قبل افزایش داشته است. عامل عمده این افزایش، کاهش نسبت ذخایر اضافی به کل سپرده ها به میزان ۳۳/۲ درصد بوده است که منجر به ۰/۲۶۷۵ واحد افزایش در ضریب فزاینده شده است. علت اصلی کاهش این نسبت، کاهش سپرده های دیداری بانکها نزد بانک مرکزی به میزان ۲۵/۵ درصد بوده است. عامل بعدی، کاهش نسبت سپرده های قانونی به کل سپرده ها (در نتیجه تغییر ترکیب سپرده ها) بوده است که منجر به ۰/۰۸۴۹ واحد افزایش در ضریب فزاینده نقدینگی شده است. کاهش نسبت اسکناس و مسکوک در دست اشخاص به کل سپرده ها به میزان ۱۳/۲ درصد نیز منتهی به افزایش ۰/۱۰۳۹ واحد در ضریب فزاینده گردیده است. کاهش نسبت اسکناس و مسکوک در دست اشخاص به کل سپرده ها به دلیل افزایش فروش چکهای بانکی توسط بانکهای کشور طی سال ۱۳۸۲ می باشد.

عوامل موثر بر ضریب فزاینده نقدینگی

سهم هر یک از اجزا در تغییرات ضریب در سال ۱۳۸۲	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	
۰/۴۵۶۳	۳/۹۴۷	۳/۴۹۱	۳/۳۰۳	ضریب فزاینده نقدینگی
۰/۱۰۳۹	۰/۰۷۹	۰/۰۹۱	۰/۱۰۰	نسبت اسکناس و مسکوک در دست اشخاص به کل سپرده ها
۰/۰۸۴۹	۰/۱۵۷	۰/۱۶۳	۰/۱۷۴	نسبت سپرده های قانونی به کل سپرده ها
۰/۲۶۷۵	۰/۰۳۷	۰/۰۵۸	۰/۰۵۹	نسبت ذخایر اضافی به کل سپرده ها

ترکیب نقدینگی

بررسی ترکیب نقدینگی در سال ۱۳۸۲ حاکی از کاهش سهم پول از ۴۳/۷ درصد در پایان سال ۱۳۸۱ به ۴۱/۳ درصد در پایان سال ۱۳۸۲ می باشد. در مقابل سهم شبه پول با افزایش نسبت به سال قبل به ۵۸/۷ درصد رسید.

نقدینگی بر حسب پول و شبه پول

(میلیارد ریال)

سهام (درصد)		درصد تغییر		مانده در پایان سال			
				۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	
۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	پول
۴۱/۳	۴۳/۷	۱۹/۰	۲۷/۸	۲۱۷۳۵۶/۸	۱۸۲۶۵۲/۷	۱۴۲۹۵۶/۷	اسکناس و مسکوک در دست اشخاص
۷/۴	۸/۳	۱۱/۴	۱۹/۲	۳۸۷۳۲/۵	۳۴۷۸۰/۱	۲۹۱۸۸/۷	سپرده های دیداری
۳۳/۹	۳۵/۴	۲۰/۸	۳۰/۰	۱۷۸۶۲۴/۳	۱۴۷۸۷۲/۶	۱۱۳۷۶۸/۰	شبه پول
۵۸/۷	۵۶/۳	۳۱/۷	۳۱/۹	۳۰۹۲۳۹/۶	۲۳۴۸۷۱/۳	۱۷۸۰۰۰/۶	سپرده های قرض الحسنه پس انداز
۸/۷	۹/۱	۱۹/۹	۲۷/۷	۴۵۷۰۶/۰	۳۸۱۰۸/۰	۲۹۸۴۷/۵	سپرده های سرمایه گذاری مدت دار
۴۷/۸	۴۴/۵	۳۵/۴	۳۱/۸	۲۵۱۷۳۸/۲	۱۸۵۸۶۲/۴	۱۴۱۰۶۶/۵	سپرده های متفرقه
۲/۲	۲/۷	۸/۲	۵۳/۸	۱۱۷۹۵/۴	۱۰۹۰۰/۹	۷۰۸۶/۶	نقدینگی
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۲۶/۱	۳۰/۱	۵۲۶۵۹۶/۴	۴۱۷۵۲۴/۰	۳۲۰۹۵۷/۳	

طی این سال سپرده های بخش غیردولتی (شامل سپرده های دیداری و غیر دیداری) نزد بانکها و موسسات اعتباری غیربانکی با افزایشی معادل ۲۷/۵ درصد به رقم ۴۸۷۸۶۳/۹ میلیارد ریال بالغ گردید که از این میزان ۳۰۹۲۳۹/۶ میلیارد ریال در قالب سپرده های غیر دیداری بوده است.

ترکیب پول

			(درصد)
۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	
۱۷/۸	۱۹/۰	۲۰/۴	اسکناس و مسکوک در دست اشخاص
۸۲/۲	۸۱/۰	۷۹/۶	سپرده های دیداری
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	جمع

پول
در سال ۱۳۸۲ حجم پول با رشدی معادل ۱۹/۰ درصد به رقم ۲۱۷۳۵۶/۸ میلیارد ریال رسید که در مقایسه با سال قبل (۲۷/۸ درصد) از رشد کمتری برخوردار

بوده است. سهم اسکناس و مسکوک در دست اشخاص در ترکیب پول از ۱۹/۰ درصد در سال قبل به ۱۷/۸ درصد کاهش یافت که علت آن را می توان در استفاده گسترده از چکهای بانکی (به عنوان یکی از اجزای حسابهای دیداری) به جای اسکناس و مسکوک جستجو نمود. انتشار حجم ناچیز اسکناس بیست هزار ریالی در اواخر سال ۱۳۸۲، سهم اسکناس و مسکوک را در ترکیب پول تغییر چندانی نداد؛ در صورت افزایش روند انتشار اسکناس های مزبور و یا انتشار اسکناس های با مبالغ بالاتر، می توان انتظار داشت که نسبت اسکناس و مسکوک به پول افزایش یابد. در این سال حجم اسکناس و مسکوک منتشر شده با رشدی معادل ۱۴/۲ درصد به رقم ۴۲۸۴۲/۹ میلیارد ریال رسید که از این مبلغ ۹۰/۴ درصد در دست اشخاص، ۷/۹ درصد نزد بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی و ۱/۷ درصد باقیمانده نزد بانک مرکزی بوده است.

شبه پول

در سال مورد بررسی شبه پول با رشدی معادل ۳۱/۷ درصد به رقم ۳۰۹۲۳۹/۶ میلیارد ریال رسید که رشد آن در مقایسه با سال قبل اندکی کاهش نشان می دهد. در بین اجزای شبه پول سهم سپرده های قرض الحسنه و سپرده های متفرقه در مقایسه با سال قبل کاهش یافت لیکن سهم سپرده های سرمایه گذاری مدت دار با افزایش نسبت به سال قبل به ۸۱/۴ درصد رسید.

ترکیب شبه پول

			(درصد)
پایان سال			
۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	
۱۴/۸	۱۶/۲	۱۶/۸	سپرده های قرض الحسنه پس انداز
۸۱/۴	۷۹/۲	۷۹/۲	سپرده های سرمایه گذاری مدت دار
۳۸/۰	۳۷/۳	۳۷/۱	کوتاه مدت
۰/۷	۰/۴	۰/۵	کوتاه مدت ویژه
۴۲/۷	۴۱/۵	۴۱/۶	بلندمدت
۳/۸	۴/۶	۴/۰	سپرده های متفرقه (۱)
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	جمع

۱- شامل پیش پرداخت اعتبارات اسنادی، سپرده ضمانتنامه ها، پیش پرداخت بابت معاملات، وجوه صندوق بازنشستگی و پس انداز کارکنان بانکها می باشد.

در سال ۱۳۸۲ نرخهای سود علی الحساب سپرده های سرمایه گذاری مدت دار در بانکهای دولتی نسبت به سال قبل بدون تغییر باقی ماند.

بررسی ترکیب سپرده های سرمایه گذاری بلندمدت نشان می دهد که همچون سالهای گذشته سپرده های پنج ساله عمده ترین بخش از سپرده ها را به خود اختصاص داده اند که این امر به دلیل معقول تر بودن نرخ سود این سپرده ها می باشد.

منابع و مصارف بانک های تجاری

در دوره مورد بررسی حجم سپرده های بخش غیردولتی نزد بانکهای تجاری به میزان ۲۴/۲ درصد معادل ۷۹۴۰۹/۰ میلیارد ریال افزایش یافت که از این میزان افزایش ۳۵/۱ درصد مربوط به سپرده های دیداری و ۶۴/۹ درصد مربوط به سپرده های غیر دیداری می باشد. طی این سال منابع مسدود بانکهای تجاری عمدتاً بابت تودیع سپرده قانونی معادل ۱۲۱۳۵/۵ میلیارد ریال افزایش یافت. همچنین

نرخ سود علی الحساب سپرده های سرمایه گذاری مدت دار (۱) (درصد در سال)

۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	
۷	۷	۷	کوتاه مدت
۹	۹	۹	کوتاه مدت ویژه
			بلندمدت:
۱۳	۱۳	۱۳	یکساله
۱۳-۱۷	۱۳-۱۷	۱۳-۱۷	دوساله
۱۳-۱۷	۱۳-۱۷	۱۳-۱۷	سه ساله
۱۳-۱۷	۱۳-۱۷	۱۳-۱۷	چهارساله
۱۷	۱۷	۱۷	پنجساله

۱- براساس موافقت شورای پول و اعتبار نرخ سود سپرده های کوتاه مدت، کوتاه مدت ویژه و یکساله تودیع شده نزد بانک مسکن نسبت به سایر بانکهای دولتی یک درصد بیشتر است.

ترکیب سپرده های سرمایه گذاری بلندمدت (۱)

پایان سال			
۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	
۱۱/۱	۱۱/۸	۱۳/۳	یکساله
۱۰/۹	۶/۰	۳/۷	دوساله
۴/۹	۴/۴	۳/۶	سه ساله
۱/۶	۰/۷	۰/۴	چهارساله
۷۱/۵	۷۷/۱	۷۹/۰	پنجساله
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	جمع

۱- از سال ۱۳۷۸ شامل امار موسسات اعتباری غیر بانکی می باشد.

حساب سرمایه بانکهای تجاری ۳۰۹/۰ میلیارد ریال و سپرده ها و وجوه بخش دولتی ۷۷۱۰/۷ میلیارد ریال افزایش یافتند. از محل منابع مذکور، مبلغ ۸۲۸۳۳/۹ میلیارد ریال بدهی بخش غیردولتی و ۵۰۳۶/۳ میلیارد ریال بدهی بخش دولتی افزایش یافت. بدین ترتیب در این سال مازاد منابع بانکهای تجاری در مقایسه با سال قبل ۱۲۵۷۶/۶ میلیارد ریال کاهش یافت.

منابع و مصارف بانکهای تخصصی

در سال ۱۳۸۲، حجم سپرده های بخش غیردولتی نزد بانکهای تخصصی ۱۵۱۷۱/۲ میلیارد ریال افزایش یافت که از این میزان افزایش، ۱۵/۲ درصد مربوط به افزایش در سپرده های دیداری و ۸۴/۸ درصد مربوط به افزایش در سپرده های غیردیداری بوده است. منابع مسدود عمدتاً بدلیل تودیع سپرده قانونی نزد بانک مرکزی به میزان ۱۴۱۰/۵ میلیارد ریال افزایش یافت. در این سال منابع آزاد از محل سپرده های بخش غیردولتی در بانکهای تخصصی معادل ۱۳۷۶۰/۷ میلیارد ریال افزایش یافت که با در نظر گرفتن سایر منابع، از جمله بدهی به سایر بانکها به میزان ۴۴۷۲/۶ میلیارد ریال، کل منابع آزاد اعتباری بانکهای تخصصی معادل ۱۹۹۳۴/۷ میلیارد ریال افزایش یافت. از این محل بدهی بخشهای غیردولتی و دولتی به ترتیب معادل ۱۸۴۶۹/۵ میلیارد ریال و ۱۴۶۵/۲ میلیارد ریال افزایش یافت.

تحولات سیستم بانکی

اهم فعالیتهای انجام شده طی سال ۱۳۸۲ که برخی از آنها در قالب بخشنامه و دستورالعمل به بانکها ابلاغ گردیده است به شرح ذیل می باشد:

۱- ابلاغ دستور العمل تسعیر حسابهای ارزی بانکها

بر مبنای روش قدیم، حسابهای ارزی بر مبنای کوتاه و بلند مدت بودن طبقه بندی می گردیدند. با ابلاغ دستور العمل جدید روش قبلی منسوخ گردید و مقرر شد بانکها، طبق رهنمودهای مراجع حرفه ای حسابداری - حسابرسی، حسابهای

ارزی را در دو گروه پولی و غیرپولی^(۱) طبقه بندی نمایند.

۲- ابلاغ دستور العمل نحوه محاسبه سود قطعی بانکها

با ابلاغ این دستور العمل، بانکها موظف گردیدند پس از تعیین کلیه درآمدهایی که از ناحیه اعطای تسهیلات در قالب عقود اسلامی به دست آورده اند، سهم سپرده گذاران را تعیین و به آنان پرداخت نمایند. در این بین مبلغی نیز به عنوان حق الوکاله بکارگیری سپرده های سرمایه گذاری توسط بانکها اخذ شود.

۳- اعطای مجوز تاسیس، تاییدیه تطبیق و انجام عملیات ارزی شعب بانکها در مناطق آزاد

در سال ۱۳۸۲ علاوه بر اعطای مجوز جهت تاسیس، تاییدیه تطبیق و انجام عملیات ارزی به بانکها در مناطق آزاد (قشم، کیش و چابهار)، همچنین موافقت اصولی بانک مرکزی با تاسیس شعبه بانک استاندارد چارترد^(۲) به بانک مزبور اعلام گردید.

۴- مقررات جدید احتیاطی زیر به نظام بانکی کشور جهت اجرا ابلاغ گردید:

- تعریف سرمایه پایه برای بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی.
- چگونگی محاسبه نسبت کفایت سرمایه در بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی.
- تجدیدنظر در مقررات سقف فردی تسهیلات اعطایی بانکها و موسسات اعتباری غیربانکی و تعریف تسهیلات و تعهدات کلان.
- محدود نمودن اعطای تسهیلات به اعضای ارکان بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی.
- شورای پول و اعتبار در نهضت و نود و ششمین جلسه خود استفاده از ابزارهای پرداخت برای نقل و انتقال وجوه در حسابهای سپرده قرض الحسنه پس انداز و سرمایه گذاری کوتاه مدت برای بانکها را با موافقت قبلی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران امکان پذیر و مجاز دانست.
- شورای پول و اعتبار در نهضت و نود و هشتمین مصوبه خود در تاریخ ۱۳۸۲/۳/۱۰ آیین نامه تنزیل اسناد و اوراق تجاری را اصلاح نمود. براساس مصوبه مذکور بانکها می توانند اوراق و اسناد تجاری را به مبلغی کمتر از مبلغ اسمی آنها با رعایت نرخ بخش بازرگانی و کسب و کار مصوب شورای پول و اعتبار تنزیل نمایند.
- در یکهزارمین جلسه شورای پول و اعتبار مورخ ۱۳۸۲/۳/۳۱ تغییر حداقل مبلغ انواع سپرده ها مورد تصویب قرار گرفت. براساس مصوبه مذکور تعیین حداقل مبلغ حساب پس انداز قرض الحسنه و حساب سپرده سرمایه گذاری کوتاه مدت در اختیار بانکها قرار گرفت؛ مشروط بر اینکه قبلاً حداقل مذکور را به نحو مقتضی به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و عموم اعلام نماید.
- شورای پول و اعتبار در یکهزار و چهارمین مصوبه خود در تاریخ ۱۳۸۲/۷/۱ مقرر نمود با توجه به ماده ۸۴ قانون برنامه سوم، تسهیلات تکلیفی سرمایه در گردش نیز مشمول ده درصد کاهش سالانه قرار گیرد.
- در یکهزار و هفتمین جلسه شورای پول و اعتبار مورخ ۱۳۸۲/۷/۲۶ دستورالعمل اعطای تسهیلات اعتباری ریالی به بخش صادرات با اصلاحاتی به تصویب رسید. همچنین نرخ سود تسهیلات اعطایی به بخش صادرات یک واحد درصد کاهش یافت و جریمه صرفاً تا سقف بخش صنعت برای تسهیلات اعطایی به تولید صادراتی و تا سقف بخش بازرگانی برای

۱- اقلام پولی نشان دهنده هر نوع مطالبه مبلغ ثابت و مشخصی است که در آینده به پول ملی یا به ارز دریافت می گردد. به عبارت دیگر داراییها و بدهیها در صورتی اقلام پولی تلقی می شوند که مبالغ آنها به موجب قرارداد با مقادیر پولی تثبیت شده باشد و نشان دهنده ادعا برای مبالغ ثابت و مشخصی باشند. به عنوان مثال اسناد و حسابهای دریافتی و پرداختی، اوراق قرضه و اقلام با ماهیت مشابه اقلام پولی محسوب می شوند. برخی از مبادلات تجاری با معاوضه یا انتقال داراییها و بدهیهای غیرپولی انجام می گیرد که ارزش آنها بر حسب پول تثبیت نشده است. به عبارت دیگر داراییها و بدهیهای غیر پولی کلیه داراییها یا بدهیهایی است که پولی محسوب نمی شوند. نمونه های بارز داراییها و بدهیهای غیر پولی عبارتند از: موجودی مواد و کالا، سرمایه گذاری در سهام عادی سایر شرکتها، اموال منقول و غیر منقول، ماشین آلات و تجهیزات و بدهی مربوط به پیش دریافت اجاره.

تسهیلات اعطایی به بخش بازرگانی صادرات تعیین گردید. در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۲۷ شورای پول و اعتبار نیز آیین نامه سرمایه پایه بانکها و موسسات اعتباری به تصویب رسید.

پراکندگی واحدهای بانکی

۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	
۱۶۹۸۰	۱۶۶۱۵	۱۶۴۷۶	داخل کشور
۱۴۱۶۴	۱۳۹۱۱	۱۳۸۹۶	بانکهای تجاری
۲۷۴۲	۲۶۶۳	۲۵۸۰	بانکهای تخصصی
۷۴	۴۱		بانکهای غیردولتی
۵۲	۵۶	۵۷	خارج کشور
۲۰	۱۹	۲۰	ملی
۲۲	۲۵	۲۳	صادرات
۲	۳	۳	تجارت
۵	۵	۶	ملت
۳	۴	۵	سپه
۱۷۰۳۲	۱۶۶۷۱	۱۶۵۳۳	جمع

واحدها و کارکنان شبکه بانکی

در سال ۱۳۸۲ تعداد واحدهای بانکی اعم از شعبه، باجه و نمایندگی در داخل و خارج از کشور از رشدی معادل ۲/۲ درصد برخوردار گردیده و به رقم ۱۷۰۳۲ واحد رسید. در بین کلیه بانکها، بانکهای صادرات و ملی به ترتیب با سهمهایی معادل ۱۹/۹ و ۱۸/۹ درصد بیشترین سهم از واحدهای بانکی داخل کشور را به خود اختصاص دادند.

در سال مورد بررسی تعداد کارکنان شبکه بانکی کشور ۱/۶ درصد رشد داشته و به رقم ۱۶۸۴۰۸ نفر رسید. تعداد کارکنان بانکهای تجاری طی این دوره ۰/۳ درصد و بانکهای تخصصی ۸/۴ درصد افزایش یافت. در این سال متوسط تعداد کارکنان در هر واحد بانکی ۹/۹ نفر بود. همچنین نسبت جمعیت به هر واحد بانکی (داخل کشور) به ۳۹۲۷/۰ نفر رسید. طبقه بندی کارکنان شبکه بانکی کشور از نظر سطوح مختلف تحصیلی در سال مورد بررسی نشان می دهد که سهم کارکنان مقاطع کارشناسی و بالاتر رو به افزایش و در مقابل سهم کارکنان زیردیپلم رو به کاهش بوده است. در این میان دارندگان مدارج تحصیلی کاردانی و دیپلم بیشترین سهم را به خود اختصاص داده اند. شایان ذکر است در حالی که در بانکهای غیردولتی ۶۷/۲ درصد کارکنان دارای مدارج تحصیلی کارشناسی و بالاتر هستند، در بانکهای تجاری و تخصصی این نسبت به ترتیب معادل ۱۷/۶ و ۲۰/۵ درصد می باشد.

طبقه بندی کارکنان شبکه بانکی برحسب مدارج تحصیلی

(نفر)

۱۳۸۲		۱۳۸۱		۱۳۸۰		
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۱۰۰/۰	۱۴۵۷۷۴	۱۰۰/۰	۱۴۵۳۵۱	۱۰۰/۰	۱۴۴۵۳۱	بانکهای تجاری دولتی
۱۷/۶	۲۵۶۷۹	۱۵/۸	۲۲۹۱۵	۱۴/۰	۲۰۳۱۶	کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا
۶۳/۳	۹۲۳۲۲	۶۲/۶	۹۰۹۴۷	۶۲/۳	۸۹۹۹۳	کاردانی و دیپلم
۱۹/۱	۲۷۷۷۳	۲۱/۶	۳۱۴۸۹	۲۳/۷	۳۴۲۲۲	زیردیپلم
۱۰۰/۱	۲۱۴۳۳	۱۰۰/۰	۱۹۷۶۴	۱۰۰/۰	۱۸۴۳۶	بانکهای تخصصی دولتی
۲۰/۵	۴۳۸۵	۱۹/۶	۳۸۶۸	۲۰/۳	۳۷۳۳	کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا
۶۴/۴	۱۳۷۹۸	۶۴/۲	۱۲۶۸۷	۶۱/۹	۱۱۴۱۷	کاردانی و دیپلم
۱۵/۲	۳۲۵۰	۱۶/۲	۳۲۰۹	۱۷/۸	۳۲۸۶	زیردیپلم
۱۰۰/۰	۱۲۰۱	۱۰۰/۰	۶۷۲	۰۰	۰۰	بانکهای غیردولتی
۶۷/۲	۸۰۷	۶۳/۲	۴۲۵	۰۰	۰۰	کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا
۲۶/۲	۳۱۵	۲۷/۷	۱۸۶	۰۰	۰۰	کاردانی و دیپلم
۶/۶	۷۹	۹/۱	۶۱	۰۰	۰۰	زیردیپلم
۱۰۰/۰	۱۶۸۴۰۸	۱۰۰/۰	۱۶۵۷۸۷	۱۰۰/۰	۱۶۲۹۶۷	کل بانکهای دولتی و غیردولتی
۱۸/۳	۳۰۸۷۱	۱۶/۴	۲۷۲۰۸	۱۴/۸	۲۴۰۴۹	کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا
۶۳/۲	۱۰۶۴۳۵	۶۲/۶	۱۰۳۸۲۰	۶۲/۲	۱۰۱۴۱۰	کاردانی و دیپلم
۱۸/۵	۳۱۱۰۲	۲۱/۰	۳۴۷۵۹	۲۳/۰	۳۷۵۰۸	زیردیپلم